

DOI: <https://doi.org/10.33216/1998-7927-2024-281-1-55-63>

УДК 331.5

ДИСБАЛАНСИ ТА ПРОТИРІЧЧЯ В ПОЛІТИЦІ ДОХОДІВ, ЩО ДЕСТАБІЛІЗУЮТЬ ЯКІСТЬ ТРУДОВОГО ЖИТТЯ

Хандій О.О., Івченко Ю.А.

IMBALANCES AND CONTRADICTIONS IN INCOME POLICY THAT DESTABILIZE THE QUALITY OF WORKING LIFE

Khandii O.O., Ivchenko Y.A.

У статті розглянуто політику доходів і оплати праці в Україні в сучасних умовах воєнного стану. Незважаючи на відновлення, війна призвела до скорочення робочих місць і доходів, інвестицій, зменшення купівельної спроможності і обсягів накопичених активів, відтоку робочої сили. Виявлено дисбаланси та протиріччя, що дестабілізують якість трудового життя. Проведено аналіз розривів між прожитковим мінімумом та середньою заробітною платою. Визначено, що прожитковий мінімум в Україні не показує, скільки грошей потрібно заробляти, щоб себе утримувати і задовольняти основні потреби, а лише слугує базою розрахунку соціальних виплат та заробітної плати в бюджетній сфері за тарифною сіткою. Визначено розрив між законодавчо встановленим і фактичним прожитковим мінімумом, який зберігається на високому рівні. Розглянуто співвідношення мінімальної заробітної плати до середньої заробітної плати. В дослідженні визначено, що розрив між мінімальною заробітною платою та середньою досягає рекомендованого рівня не шляхом пропорційного зростання, а шляхом стримування зростання як одного, так і іншого показника. Співвідношення мінімальної заробітної плати до середньої протягом 2022-2023 рр. склало 49,0-53%, при рекомендованому Міжнародною організацією праці і Світовим банком співвідношенні на рівні 50-60%. Досліджено взаємозв'язок між підвищенням мінімальної заробітної плати та відповідним рівнем інфляції, що сприятиме збільшенню податків, зменшенню інвестицій, зростанню бюджетного дефіциту та подальшій інфляції і збільшенню вартості кредитних ресурсів, протидіятиме відновленню. Проведено аналіз тарифної системи оплати праці та визначено дискримінаційне формування посадових окладів перших 12 розрядів ЄТС (єдиної тарифної сітки).

Неконкурентоспроможність оплати праці в Україні порівняно з оплатою праці в європейських країнах визначено стримуючим фактором щодо прийняття рішення мігрантами про повернення в Україну. Проаналізовано динаміку заборгованості виплати заробітної плати за 6 років та гендерні розриви в оплаті праці. За результатами дослідження визначено гендерні розриви в оплаті праці.

Ключові слова: доходи, заробітна плата, податки, бюджет, індексація, трудові ресурси.

Вступ. Внаслідок повномасштабного військового вторгнення російської федерації 24 лютого 2022 р. наша держава зазнала потужного удару по всіх ланках економічної системи. У 2022 році національна економіка втратила 29,2% реального ВВП, а 13,5 млн. осіб змушені були покинути свої домівки. У 2023 році реальний ВВП України виріс, за різними оцінками, на 5-5,5%. Це відновлювальне зростання після стрімкого падіння у 2022 році. Незважаючи на відновлення, ВВП ще приблизно на чверть менший, ніж у 2021 році [26]. Військова агресія викликала масштабні руйнування виробничого капіталу та інфраструктури, принесла людські жертви та соціальні втрати. Війна призвела до скорочення робочих місць і доходів, інвестицій, зменшення купівельної спроможності і обсягів накопичених активів, відтоку робочої сили. Зберігається розрив між прожитковим мінімумом та середньою зарплатою, між законодавчо встановленим і фактичним прожитковим мінімумом, між мінімальною заробітною платою та середньою. А неконкурентоспроможність оплати праці в

Україні порівняно з оплатою праці в європейських країнах – є стримуючим фактором щодо прийняття рішення мігрантами про повернення в Україну. Головним завданням для вирішення проблем у сфері праці є гідна якість трудового життя. Тому важливим стає питання в усуненні дисбалансу та протиріччя в політиці доходів, що дестабілізують якість трудового життя.

Метою статі є дослідження політики і оплати праці в Україні в сучасних умовах воєнного стану, виявлення дисбалансів та протиріччя, що дестабілізують якість трудового життя.

Аналіз досліджень та публікацій. Проблемні питання політики доходів і оплати праці постійно привертають увагу багатьох науковців. Так теоретичні питання щодо нерівномірності розподілу доходів, рівня бідності, впливу політики доходів на динаміку цін, знайшли своє відображення у дослідженнях С. Ф. Покропівного [1], М. Д. Ведернікова [2], О.А. Грішної [3], Г.Т. Завіновської [4] та інші.

Проте останнім часом приділено багато уваги дослідженню негативних наслідків воєнного стану в Україні на ринок праці та політику доходів держави. Наукові дослідження на цю тематику викладені в працях Ю. С. Залозної [5], О.Ф. Новікової [6], Л.Л. Шамілевої [7]. Однак, незважаючи на широке коло питань досліджень, слід відзначити, що виявлення дисбалансів та протиріччя, що дестабілізують якість трудового життя не є достатньо вивченими та носять дискусійний характер.

Виклад основного матеріалу. Трудове життя виходить за межі трудової сфери, але його якість залежить від збалансованості оцінки та оплати праці. Якість трудового життя (ЯТЖ) обумовлює рівень мотивації та задоволеності працею. Український феномен - високий рівень бідності серед працюючих, свідчить про низьку вартість робочої сили, про недосконалу державну політику доходів населення, про наявність розривів і перешкод становленню гідної ЯТЖ. Їх аналіз і узагальнення підтверджують цю негативну оцінку.

1. Розрив між прожитковим мінімумом та середньою зарплатою зберігається без змін.

Законодавчо визначений прожитковий мінімум прив'язаний до заробітних плат не менше ніж у 15 законах та є базою для понад 150 різних платежів, що здійснюються з/до бюджету. Зміну на 2024 рік соціальних виплат подано в останніх публікаціях соціальних

установ, закладів та дотичних до цих питань організацій та органів [8].

В 2020 р. було подано і відхилено законопроект №3515-1 про підвищення прожиткового мінімуму на рівень, не нижчий рівня фактичного прожиткового мінімуму; також, було подано Проект Закону №3515 про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо врегулювання питань формування прожиткового мінімуму та створення передумов для його підвищення, який пройшов тільки перше слухання. В законопроекті передбачалось, що прожитковий мінімум має встановлюватися у відсотковому співвідношенні до середньомісячної заробітної плати в Україні за рік, що передує року формування Державного бюджету України на наступний рік, з урахуванням прогнозного рівня інфляції поточного року. Відсоткове співвідношення розміру прожиткового мінімуму до середньомісячної заробітної плати мало становити не менше 40% у 2021 р. та не менше 50% у 2031 р. [9]. Отже, прагнучи створити принаймні базові умови для забезпечення життєдіяльності населення та задоволення базових потреб населення, – встановлений законодавчо прожитковий мінімум має зрости мінімум вдвічі, оскільки станом на 2023 р. співвідношення розміру прожиткового мінімуму до середньомісячної заробітної плати становило 18% (за середніми значеннями за рік). Прожитковий мінімум в Україні не показує, скільки грошей потрібно заробляти, щоб себе утримувати і задовольняти основні потреби, а лише слугує базою розрахунку соціальних виплат та заробітної плати в бюджетній сфері за тарифною сіткою.

2. Розрив між законодавчо встановленим і фактичним прожитковим мінімумом зберігається на високому рівні.

Встановлений у законі про Державний бюджет України на 2024 р. прожитковий мінімум становить лише половину від фактичного (табл.), не виконуючи своєї головної ролі - визначення вартісної величини достатнього для забезпечення нормального функціонування організму людини, збереження його здоров'я набору продуктів харчування, а також мінімального набору непродовольчих товарів та мінімального набору послуг, необхідних для задоволення основних соціальних та культурних потреб особи (ч. 1 ст. 1 Закону № 966).

3. Розрив між мінімальною заробітною платою та середньою досягає рекомендованого

рівня не шляхом пропорційного зростання, а шляхом стримування зростання як одного, так і іншого показника.

Співвідношення мінімальної заробітної плати до середньої протягом 2022-2023 рр. склало 49,0-53%, при рекомендованому Міжнародною організацією праці і Світовим банком співвідношенні на рівні 50-60% [10] Рекомендований рівень досягається завдяки повільному зростанню середньої зарплати впродовж 2023 року (станом на 1 січня 2023 р. середня зарплата порівняно з січнем 2022 р. скоротилась на 10%), при незначному зростанні

мінімальної заробітної плати, що зокрема не було обґрунтоване зростанням ВВП, а пов'язано з ростом інфляції. Так, реальна заробітна плата за 2022 р. скоротилась на 11,4% при зростанні номінальної на 6%. Стабілізація економічної ситуації в 2023 р. сприяла досягненню довоєнного рівня середньої місячної зарплати та зростанню купівельної спроможності працівників на 3,5%. Але співвідношення середньої заробітної плати до прожиткового мінімуму для працездатних осіб не досягло показників січня 2022р.

Таблиця

Доходи та оплата праці

Показники	2021 рік		2022 рік		2023		2024
	січень	У середньому за період	січень	У середньому за період	січень	У середньому за період	Прогноз у середньому за період
Індекс споживчих цін (Темп приросту, %)	10*	9,4	26*	20,2	5,1*	12,8	7,0
Середня місячна заробітна плата за даними ПФУ, грн	11522	12993	14055,38	13376	12644,98	14308	-
Темп приросту (індекс) номінальної зп, % р/р	-	20,9	-	6	-	17,1	16,2
Темп приросту (індекс) реальної зп, % р/р	-	10,5	-	-11,4	-	3,5	8,7
Індекс реальної заробітної плати, (темп росту, % до січня попереднього року)	108,3	-	107,4	-	-	-	-
До грудня попереднього року, %	85,9 %,	-	82,5 %	-	-	-	-
Мінімальна заробітна плата, грн	6000	6042	6500	6550	6700	6700	7775
Прожитковий мінімум (ПМ) в середньому на одну особу в місяць, грн	2 189	-	2 393	-	2589	2589	2920
у тому числі:							
ПМ для працездатних осіб, грн	2270	-	2481	-	2684	2684	3028
фактичний для працездатних осіб на одну особу в місяць, грн	4714	-	5344	-	-	-	-
Співвідношення:							
- середньої заробітної плати до ПМ для працездатних осіб	5,43	-	5,88	-	4,71	5,33	-
-ПМ для працездатних осіб законодавчо встановлений до ПМ фактичного	0,48		0,46				
-ПМ до середньої місячної зарплати	0,19		0,17		0,20	0,18	
Співвідношення мінімальної заробітної плати до середньої зп	0,52	0,47	0,46	0,49	0,53	0,47	-
Коефіцієнт співвідношення між найвищим та найнижчим рівнями заробітної плати за видами економічної діяльності	3,6	-	3,4	-	-	-	-
Заборгованість з виплати заробітної плати працівникам на перше число місяця, млн.грн	3137,0	-	3207,1	-	2820	-	2980

*ІСЦ на кінець періоду

Джерело: складено авторами за даними офіційних сайтів НБУ, ПФУ, Державної служби зайнятості [11, 12, 13]

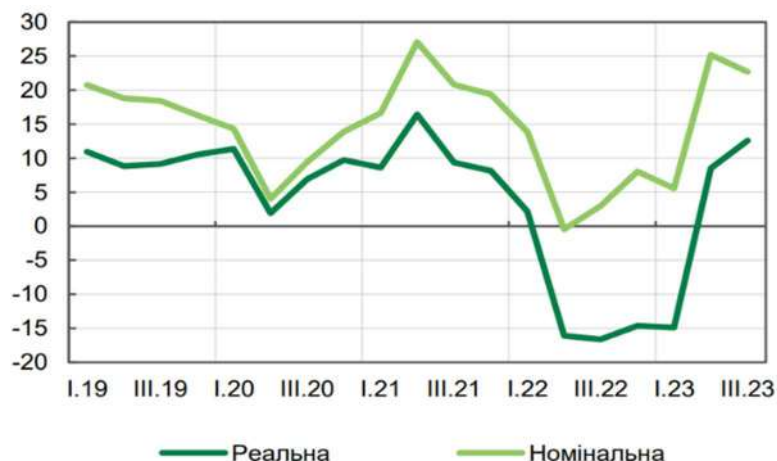

Рис. 1. Розрив між номінальною та реальною заробітною платою, % р/р [17]

4. Підвищення мінімальної зарплати темпами, які відповідають рівню інфляції, сприятиме збільшенню податків, зменшенню інвестицій, зростанню бюджетного дефіциту та подальшій інфляції і збільшенню вартості кредитних ресурсів, протидіятиме відновленню. Пропозиції фахівців в сфері фінансів включають 2 можливі сценарії:

1) індексування на половину індексу споживчих цін (ІСЦ) при зростанні економіки менш ніж на 1%, на повний ІСЦ – при зростанні економіки на 1-4%, на ІСЦ плюс половину реального зростання економіки – при зростанні на більш як 4%;

2) індексування на цільовий рівень інфляції плюс оцінка зростання потенційного ВВП на одну особу. Кожні три роки при цьому можна робити порівняння з динамікою середньої зарплати та коригування на темпи її зростання за потреби [14].

До початку воєнного стану індексація грошових доходів населення проводилася у разі, коли величина індексу споживчих цін перевищувала поріг індексації, який встановлюється в розмірі 103% [15]. В 2022 р. індексація доходів відбулась, а в 2023 р. індексацію доходів було зупинено на весь рік [16], що збільшило розрив між реальною та номінальною зарплатами.

На рисунку 1 представлено розрив між номінальною та реальною заробітною платою зберігається на високому рівні.

5. Номінальні доходи населення впродовж 2022 р. зростали (переважно завдяки виплатам військовим та соціальним виплатам), а реальна заробітна плата в 2022 р. скоротилася на 11,4%. Реальні зарплати в 2023 р. зросли на 3,5% проти 17,1% зростання номінальної заробітної плати. Основною причиною значного відставання

реальної від номінальної є зниження продуктивності праці та високі темпи інфляції.

6. Згідно з міжнародними нормами, мінімальні соціальні стандарти передбачають, що розмір мінімальної заробітної плати має бути вищим у 2,11-2,86 разів від розміру прожиткового мінімуму (Конвенція МОП №102 “Про мінімальні норми соціального забезпечення” це співвідношення передбачає на рівні 2,5) [18]. Мінімальна зарплата в Україні з 1 січня 2024 р. дорівнювала 7100 грн, а з 1 квітня – 8000 грн. Прожитковий мінімум з 1 січня 2024 р. виріс з 2589 до 2920 грн [19]. Відповідно співвідношення мінімальної заробітної плати та прожиткового мінімуму залишиться на рівні 2,73-2,74. Отже, рекомендоване співвідношення дотримано, проте сам рівень нижче прийнятного середньоєвропейського рівня.

7. В 2022-2024 рр. в бюджетній сфері при збереженні тарифної системи оплати праці збережено дискримінаційне формування посадових окладів перших 12 розрядів ЄТС (єдиної тарифної сітки). Зокрема, працівники з 1 по 12 розряди мають оклад менше мінімальної заробітної плати, розрізняються кваліфікацією, а оплату праці отримують однаково.

8. Неконкурентоспроможність оплати праці в Україні порівняно з оплатою праці в європейських країнах – є стримуючим фактором щодо прийняття рішення мігрантами про повернення в Україну. Найнижча середня заробітна плата в Європі – в Албанії – 422 євро/місяць, в Україні цей показник ще нижче і становить 347 євро/місяць (з урахуванням середньої зарплати на рівні 14308 грн/місяць (табл. 1) та курсу євро 41,2 грн/євро станом на 1 березня 2024 р.). Найвищі середні заробітні плати сягають вище 5 тис. євро в Швейцарії, Норвегії, Данії, Люксембурзі. Щодо мінімальної

заробітної плати, то найнижча в Болгарії та Румунії, на рівні 184 та 217 євро відповідно. В Україні станом на 1 березня 2024 р. мінімальна заробітна плата нижче найнижчої мінімальної оплати праці в Європі – 172 євро. З 1 квітня 2024 р. рівень мінімальної сягне 194 євро, що підніме Україну на 2 місце після Болгарії серед європейських країн з найнижчою мінімальною заробітною платою. Німеччина (мін. зп 1473 євро) та Польща (мін. зп 409,53 євро), які приймають близько 50% біженців з України, за просту некваліфіковану працю сплачують більше, ніж в середньому отримують українці за кваліфіковану роботу за місяць. Тож розраховувати і сподіватись на повернення додому біженців з економічних міркувань марно. Лише завдяки тузі за домом, недостатньому володінню іноземними мовами та складній соціальній інтеграції в місцеві громади [20] можливо очікувати усвідомлене повернення на Батьківщину біженців.

9. *Високий рівень заборгованості із виплати заробітної плати.* Відповідно до статті 41 Кодексу України про адміністративні правопорушення за порушення строків виплати заробітної плати чи її виплату не в повному обсязі для роботодавців передбачена адміністративна і кримінальна відповідальність. В статті 265 КЗпП України визначена відповідальність підприємців, які використовують найману працю, в разі порушення встановлених строків виплати заробітної плати працівникам, інших виплат, передбачених законодавством про працю, більш як за один місяць, виплата їх не в повному обсязі. На початку війни Закон України від 15.03.2022 р. №2136-IX «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» звільнив від відповідальності за порушення зобов'язання щодо строків оплати праці, якщо доведе, що це порушення сталося внаслідок ведення бойових дій або дії інших обставин непереборної сили. Станом на 1 січня 2022 р. заборгованість з виплати заробітної плати становила 3207,1 млн. грн. Показник впродовж 2022-2023 рр. постійно коливався (рис. 2), станом на 1 січня 2023 р. скоротився до 2820 млн грн і на 100 млн виріс на початок 2024 р.

Станом на 19.02.2024 р. заборгованість з виплати заробітної плати складала 3,13 млрд грн у 444 суб'єктів та 71,05 тис. працівників, порівняно з минулим роком 2,77 млрд та 77,87 тис. працівників (на 20.02.23 р.). Причинами виникнення боргів по заробітній платі (на 19.02.24 р.) є банкрутство (395 млн грн),

скорочення обсягів виробництва (373 млн грн), відсутнє державне замовлення (299,7 млн грн), міжгалузеві цінові диспропорції (258,9 млн грн), відсутність господарської діяльності (240,4 млн грн) та інші. Найбільші борги зафіксовані у Дніпропетровській – 709,9 млн грн, Харківській – 466,2 млн грн, м. Київ – 434,2 млн грн, Сумській – 273,3 млн грн, Донецькій – 167,9 млн грн, Запорізькій – 159,6 млн грн, Одеській – 159,2 млн грн, Київській – 106,2 млн грн та Луганській областях – 101,5 млн гривень [21]. Попереджено про дисциплінарну відповідальність 136 керівників за результатами роботи тимчасових комісій лише впродовж січня 2024 р.

10. *Гендерні розриви в оплаті праці.* Україна впродовж війни втратила позиції в рейтингу гендерного розриву і з позиції 81% закриття розриву в 2022 р. знизилася до 66% в 2023 р. Оцінці гендерних розривів приділяють увагу в багатьох країнах світу за такими критеріями як: економічні можливості, освіта, охорона здоров'я та політичне лідерство. Зокрема, щодо економічних можливостей – жодна країна у світі не демонструє 100% рівності в оплаті праці за аналогічну роботу. Єдиними країнами, в яких гендерний розрив вважається більш ніж 80% закритим, є Албанія (85,8%) і Бурунді (84,1%). Лише чверть із 146 економік, які брали участь в 2023 р. в оцінці гендерних розривів, мають 70-80% за цим показником: Ісландія (78,4% від розриву), Сінгапур (78,3%), Об'єднані Арабські Емірати (77,6%), Сполучені Штати (77,3%), Фінляндія (76,3%), Катар (74,5%), Саудівська Аравія (74,1%), Литва (74,1%), Словенія (73,5%), Бахрейн (72,8%), Естонія (71,4%), Барбадос (71,2%), Люксембург (70,4%), Нова Зеландія (70,4%), Швейцарія (70,3%) та Латвія (70,1%). Країни з найнижчим рейтингом за цим виміром – Хорватія (49,7% від розриву) і Лесото (49,4%) [22]. Україна за субіндексом економічна участь та можливості на 55 місці серед 146 країн з показником 71,4%. Станом на 15 листопада 2023 р. розрив в оплаті праці в Україні становив 18,6% [23], що демонструє зростання нерівності в оплаті праці під час війни. Станом на перший квартал 2021 р. був зафіксований найнижчий рівень за довоєнні роки – 17,8% [24]. Для порівняння з європейськими країнами – в 2021 р. середній розрив в оплаті праці в країнах ЄС становив 12,7% [25]. Порівняно з іншими країнами Україна в довоєнному періоді впевнено рухалась до закриття розриву в оплаті праці чоловіків і жінок.

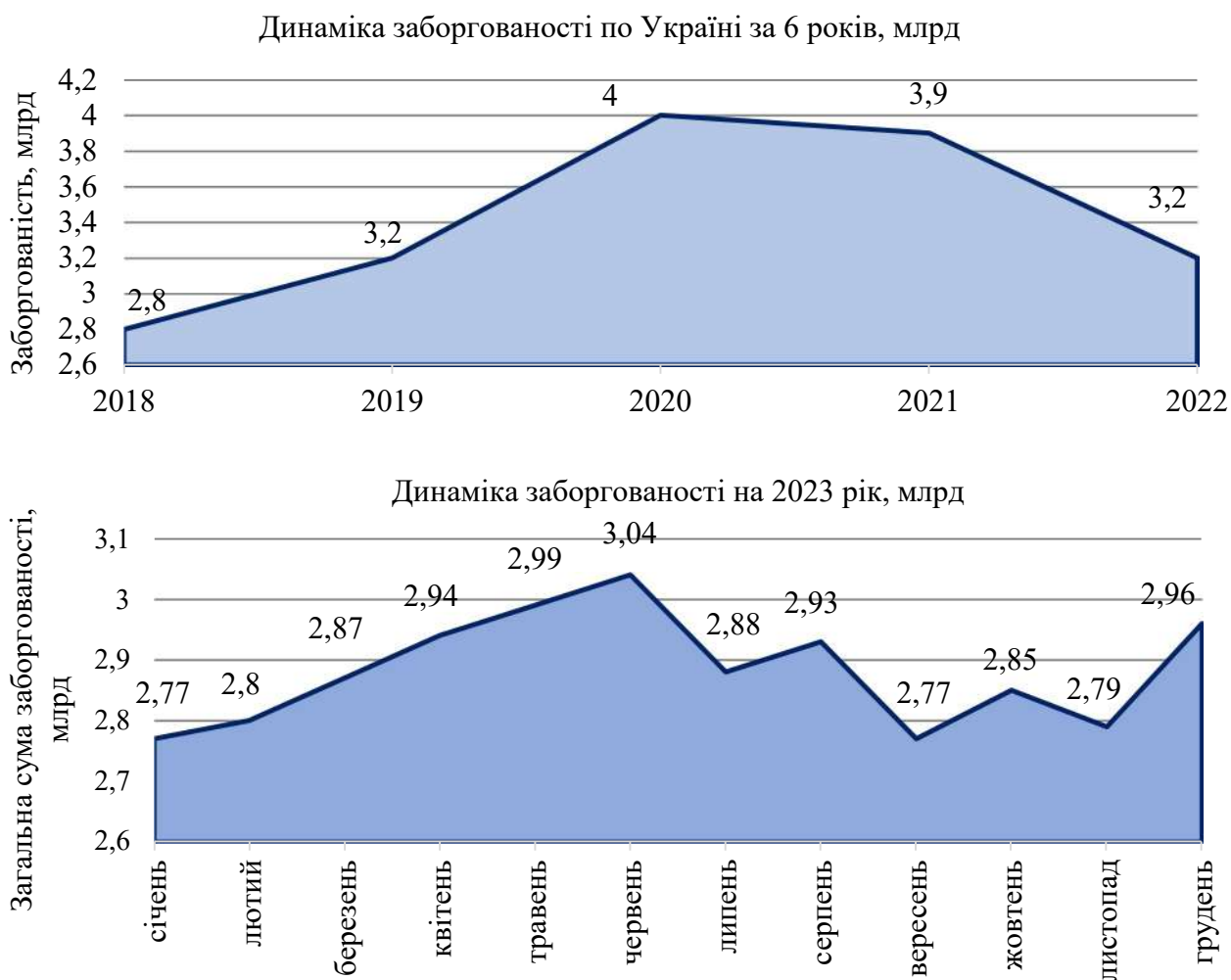

Рис. 2. Динаміка заборгованості виплати заробітної плати [21]

Висновки. Таким чином, воєнний стан висуває нові вимоги до ринку праці щодо створення безпечних умов праці, усунення дисбалансу між попитом та пропозицією робочої сили, перегляду ролі та відповідальності всіх учасників соціально-трудових відносин. В оплаті праці зберігається високий рівень заборгованості із виплати заробітної плати, значний розрив між номінальною та реальною заробітною платою, гендерний розрив, неконкурентоспроможність оплати праці в Україні порівняно з оплатою праці в європейських країнах.

Література

1. Покропивний С.Ф. Економіка підприємства: підручник / С.Ф. Покропивний. К.: КНЕУ, 2014. 528 с.
2. Ведерников М.Д. Ринковий механізм регулювання оплати праці робітників: підручник / М.Д. Ведерников. Хмельницький: Евріка, 2015. 288 с.
3. Грішнова О.А. Економіка праці та соціально трудові відносини: підручник / О.А. Грішнова. К.: Знання, 2014. 390 с.
4. Завіновська Г.Т. Економіка праці: навч. посіб. / Г.Т. Завіновська. К.: КНЕУ, 2015. 148 с.
5. Zaloznova, Yu. S., Novikova, O. F., Antoniuk, V. P., Vyshnevskyi, O. S., Azmuk, N. A., Ostafiichuk, Ya. V., Khandii, O. O., Shamileva, L. L., Pankova, O. V., Novak, I. M., Kasperovych, O. Yu., Krasulina, Ya. Ye. (2022). Problems of the Formation of Labor Legislation of Ukraine: Expert Assessment of the Draft Law of Ukraine "On Labor" and Proposals for its Improvement. *Visnyk ekonomichnoi nauky Ukrainy*, 2 (43), pp. 153-163. DOI: [https://doi.org/10.37405/1729-7206.2022.2\(43\).153-163](https://doi.org/10.37405/1729-7206.2022.2(43).153-163)
6. Новікова О.Ф., Шамілева Л.Л., Хандій О.О. Оцінювання розбалансованості трудової сфери в умовах воєнного стану і можливості її подолання. *Економіка України*. 2023. № 2. С. 17-54
7. Новікова ОФ, Хандій ОО, Шамілева ЛЛВтрати трудового та освітнього потенціалу України за період воєнного стану // *Бізнес Інформ*. 2022. № 5. С. 62-69.

8. Нові розміри соціальних виплат з 01.01.2024. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://dspck.gov.ua/news-blog/999-novi-rozmiri-sotsialnikh-viplat-z-01-01-2024>
9. Комітет ВРУ «за» прив'язку прожиткового мінімуму до середньої зарплати за рік. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://news.dtkr.ua/labor/social-protection/63419-komitet-vru-za-priviazku-prozitkovogo-minimumu-do-serednyoyi-zarplati-za-rik>
10. Середня заробітна плата: динаміка та темпи [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://pon.org.ua/novyny/8157-serednya-zarobitna-plata-dinamka-ta-tempi.html>
11. НБУ Макроекономічний прогноз до Інфляційного звіту, січень 2024 року. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/inflyatsiyniy-zvit-sichen-2024-roku>
12. Дані про розмір середньої заробітної плати для обчислення пенсії [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.pfu.gov.ua/statystyka/pokazniki-serednoyi-zarobitnoyi-plat/arhiv-zapitannya-vidpovidi-peremishhenim-pokazniki-serednoyi-zarobitnoyi-plat>
13. НБУ Інфляційний звіт, січень 2024 року [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/inflyatsiyniy-zvit-sichen-2024-roku>
14. Уряд пропонує до липня 2021 року підвищити мінімальну зарплату на третину. Цю ініціативу слід переглянути – вона створює ризики для економіки [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.epravda.com.ua/rus/publications/2020/08/7/663798/>
15. Постанова КМУ № 1078 \"Про затвердження Порядку проведення індексації грошових доходів населення\" [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1078-2003-%D0%BF#Text>
16. У 2023 році – без індексації зарплати: що слід врахувати [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://ips.ligazakon.net/document/bz014256>
17. Інфляційний звіт, січень 2024 року НБУ [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/inflyatsiyniy-zvit-sichen-2024-roku>
18. Пирого І. С. Конституційні гарантії соціальних стандартів в Україні. *Jurnalul juridic national teorie și practică*. 2018. №1(29). С. 40–45
19. Стешенко А. Бюджет-2024: гроші на оборону, марафон і серіали [Електронний ресурс] / Анна Стешенко. – 2023. – Режим доступу до ресурсу: <http://surl.li/ryssz>
20. Ульяненко В. Чому українські біженці насправді повертаються додому: дослідження [Електронний ресурс] / Ульяненко В. – Режим доступу до ресурсу: <https://glavcom.ua/country/society/tuha-ta-samotnist-chomu-ukrajinski-bizhentsi-naspravdi-povertajutsja-dodomu-doslidzhennja-981156.html>
21. Моніторинг заборгованості заробітної плати [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://dsp.gov.ua/mzzp2023/>
22. Глобальний звіт про гендерні розриви 2023: Профілі країн. Всесвітній економічний форум 2023 [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.weforum.org/reports/global-gender-gap-report-2023/economy-profiles-5932ef6d39>.
23. Міжнародний день рівної оплати праці [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://t.me/dmytro_lubinetzs/3783
24. Мінекономіки зробило черговий крок для зменшення гендерного розриву в оплаті праці [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.kmu.gov.ua/news/minekonomiki-zrobilo-chergovij-krok-dlya-zmenschennya-gendernogo-rozrivu-v-oplati-praci>
25. The gender pay gap situation in the EU [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/justice-and-fundamental-rights/gender-equality/equal-pay/gender-pay-gap-situation-eu_en
26. Самойлюк М. Економіка України у 2023 році: головне [Електронний ресурс] / М. Самойлюк, Є. Левченко // Центр економічної стратегії. – 2024. – Режим доступу до ресурсу: <https://ces.org.ua/ukrainian-economy-in-2023-tracker-overview/>

References

1. Pokropyvnyi S.F. *Ekonomika pidpriemstva: pidruchnyk* / S.F. Pokropyvnyi. K.: KNEU, 2014. 528 s.
2. Vedernykov M.D. *Rynkovyi mekhanizm rehuliuвання оплати праці робітників: pidruchnyk* / M.D. Vedernykov. Khmelnytskyi: Evrika, 2015. 288 s.
3. Hrishnova O.A. *Ekonomika pratsi ta sotsialno trudovi vidnosyny: pidruchnyk* / O.A. Hrishnova. K.: Znannia, 2014. 390 s.
4. Zavinovska H.T. *Ekonomika pratsi: navch. posib.* / H.T. Zavinovska. K.: KNEU, 2015. 148 s.
5. Zaloznova, Yu. S., Novikova, O. F., Antoniuk, V. P., Vyshnevskiy, O. S., Azmuk, N. A., Ostafichuk, Ya. V., Khandii, O. O., Shamileva, L. L., Pankova, O. V., Novak, I. M., Kasperovych, O. Yu., Krasulina, Ya. Ye. (2022). Problems of the Formation of Labor Legislation of Ukraine: Expert

- Assessment of the Draft Law of Ukraine “On Labor” and Proposals for its Improvement. *Visnyk ekonomichnoi nauky Ukrainy*, 2 (43), rr. 153-163. DOI: [https://doi.org/10.37405/1729-7206.2022.2\(43\).153-163](https://doi.org/10.37405/1729-7206.2022.2(43).153-163)
6. Novikova O.F., Shamileva L.L., Khandii O.O. Otsiniuvannia rozbalansovanosti trudovoi sfery v umovakh voiennoho stanu i mozhlyvosti yii podolannia. *Ekonomika Ukrainy*. 2023. № 2. S. 17—54
 7. Novikova OF, Khandii OO, Shamileva LLVtraty trudovoho ta osvithnoho potentsialu Ukrainy za period voiennoho stanu // *Biznes Inform*. 2022. № 5. S. 62-69.
 8. Novi rozmiry sotsialnykh vyplat z 01.01.2024. [Elektronnyi resurs] – Rezhym dostupu do resursu: <http://dspck.gov.ua/news-blog/999-novi-rozmiri-sotsialnikh-viplat-z-01-01-2024>
 9. Komitet VRU «za» pryviazku prozhytkovoho minimumu do serednoi zarplaty za rik. [Elektronnyi resurs] – Rezhym dostupu do resursu: <https://news.dtki.ua/labor/social-protection/63419-komitet-vru-za-priviazku-prozhitkovogo-minimumu-do-serednyoi-zarplati-za-rik>
 10. Serednia zarobitna plata: dynamika ta tempy [Elektronnyi resurs] – Rezhym dostupu do resursu: <https://pon.org.ua/novyny/8157-serednya-zarobitna-plata-dinamka-ta-tempi.html>
 11. NBU Makroekonomichniy prohoz do Infiatsiinoho zvitu, sichen 2024 roku. [Elektronnyi resurs] – Rezhym dostupu do resursu: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/inflyatsiyniy-zvit-sichen-2024-roku>
 12. Dani pro rozmir serednoi zarobitnoi platy dlia obchyslennia pensii [Elektronnyi resurs] – Rezhym dostupu do resursu: <https://www.pfu.gov.ua/statystyka/pokazniki-serednoyi-zarobitnoyi-plat/arhiv-zapitannya-vidpovidi-peremishhenim-pokazniki-serednoyi-zarobitnoyi-plat>
 13. NBU Infiatsiyniy zvit, sichen 2024 roku [Elektronnyi resurs] – Rezhym dostupu do resursu: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/inflyatsiyniy-zvit-sichen-2024-roku>
 14. Uriad proponuie do lypnia 2021 roku pidvyshchyty minimalnu zarplatu na tretynu. Tsiu initsiatyvu slid perehlianyty – vona stvoriuie ryzyky dlia ekonomiky [Elektronnyi resurs] – Rezhym dostupu do resursu: <https://www.epravda.com.ua/rus/publications/2020/08/7/663798/>
 15. Postanova KMU № 1078 "Pro zatverdzhennia Poriadku provedennia indeksatsii hroshovykh dokhodiv naselennia" [Elektronnyi resurs] – Rezhym dostupu do resursu: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1078-2003-%D0%BF#Text>
 16. U 2023 rotsi – bez indeksatsii zarplaty: shcho slid urakhuvaty [Elektronnyi resurs] – Rezhym dostupu do resursu: <https://ips.ligazakon.net/document/bz014256>
 17. Infiatsiyniy zvit, sichen 2024 roku NBU [Elektronnyi resurs] – Rezhym dostupu do resursu: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/inflyatsiyniy-zvit-sichen-2024-roku>
 18. Pyroha I. S. Konstytutsiini harantii sotsialnykh standartiv v Ukraini. *Jurnalul juridic national teorie si practica*. 2018. №1(29). S. 40–45
 19. Steshenko A. Biudzheth-2024: hroshi na oboronu, marafon i serialy [Elektronnyi resurs] / Anna Steshenko. – 2023. – Rezhym dostupu do resursu: <http://surl.li/ryssz>
 20. Ulianenکو V. Chomu ukrainski bizhentsi naspravdi povertaiutsia dodomu: doslidzhennia [Elektronnyi resurs] / Ulianenکو V. – Rezhym dostupu do resursu: <https://glavcom.ua/country/society/tuhta-samotnist-chomu-ukrajinski-bizhentsi-naspravdi-povertajutsja-dodomu-doslidzhennja-981156.html>
 21. Monitorynh zaborhovanosti zarobitnoi platy [Elektronnyi resurs] – Rezhym dostupu do resursu: <https://dsp.gov.ua/mzpz2023/>
 22. Hlobalnyi zvit pro henderni rozryvy 2023: Profili krain. Vsesvitnii ekonomichniy forum 2023 [Elektronnyi resurs] – Rezhym dostupu do resursu: <https://www.weforum.org/reports/global-gender-gap-report-2023/economy-profiles-5932ef6d39>.
 23. Mizhnarodnyi den rivnoi oplaty pratsi [Elektronnyi resurs] – Rezhym dostupu do resursu: https://t.me/dmytro_lubinetz/3783
 24. Minekonomiky zrobylo cherhoviy krok dlia zmeshennia hendernoho rozryvu v oplati pratsi [Elektronnyi resurs] – Rezhym dostupu do resursu: <https://www.kmu.gov.ua/news/minekonomiki-zrobilo-chergovij-krok-dlya-zmeshennya-gendernogo-rozrivu-v-oplaci-praci>
 25. The gender pay gap situation in the EU [Elektronnyi resurs] – Rezhym dostupu do resursu: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/justice-and-fundamental-rights/gender-equality/equal-pay/gender-pay-gap-situation-eu_en
 26. Camoiluk M. Ekonomika Ukrainy u 2023 rotsi: holovne [Elektronnyi resurs] / M. Camoiluk, Ye. Levchenko // *Tsentr ekonomichnoi stratehii*. – 2024. – Rezhym dostupu do resursu: <https://ces.org.ua/ukrainian-economy-in-2023-tracker-overview/>

Khandii O.O., Ivchenko Y.A. Imbalances and contradictions in income policy that destabilize the quality of working life

The article examines the policy of income and labor remuneration in Ukraine in the current conditions of martial law. Despite the recovery, the war has led to a reduction in jobs and incomes, investments, a decrease in purchasing power and accumulated assets, and an outflow of labor. The article reveals imbalances and contradictions that destabilize the quality of working life. The gaps between the subsistence minimum and the

average wage are analyzed. It is determined that the subsistence minimum in Ukraine does not show how much money one needs to earn to support oneself and meet basic needs, but only serves as a basis for calculating social benefits and wages in the public sector according to the tariff scale. The author identifies the gap between the legally established and actual subsistence minimum, which remains at a high level. The ratio of the minimum wage to the average wage is analyzed. The study determines that the gap between the minimum wage and the average wage reaches the recommended level not through proportional growth, but by restraining the growth of both indicators. The ratio of the minimum wage to the average wage in 2022-2023 was 49.0-53%, while the ratio recommended by the International Labor Organization and the World Bank is 50-60%. The relationship between the increase in the minimum wage and the corresponding level of inflation is investigated, which will increase taxes, reduce investment, increase the budget deficit and further inflation and increase the cost of credit resources, and counteract the recovery. The author analyzes the tariff system of labor remuneration and identifies discriminatory formation of salaries of the first 12 grades of the Unified Tariff Scale (UTS). The non-

competitiveness of labor remuneration in Ukraine compared to labor remuneration in European countries is identified as a deterrent to migrants' decision to return to Ukraine. The dynamics of wage arrears over 6 years and gender pay gaps are analyzed. Based on the results of the study, gender pay gaps are identified. Martial law imposes new demands on the labor market regarding the creation of safe working conditions

Keywords: *income, wages, taxes, budget, indexation, labor resources.*

Хандій Олена Олексіївна – д.е.н., професор, завідувач кафедри публічного управління, менеджменту та маркетингу Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля, м. Київ.

Івченко Юлія Анатоліївна – старший викладач кафедри публічного управління менеджменту та маркетингу СХУ ім. В. Даля, м. Київ.

Стаття подана: 10.01.2024.